

Jacob Kohnstamm (CBP): 'We komen in een controlesamenleving terecht'

Verslag 'Nederland controlestaat?' Debat over veiligheid en privacy in De Balie, Amsterdam, 17 november 2006

Veiligheid speelt in de aanloop naar de verkiezingen van 22 november amper een rol. Politieke partijen maken er in elk geval weinig woorden aan vuil in hun verkiezingsprogramma's, laat staan dat er sprake is van een maatschappelijk debat over de rol die privacybescherming zou moeten spelen in de veiligheidsdiscussie.

Niettemin stroomt de grote zaal van De Balie in Amsterdam – vijf dagen voor de kamerverkiezingen – moeiteloos vol voor het door het Rathenau-instituut georganiseerde debat ('Nederland controlestaat?') over veiligheid en privacy. Een van de deelnemers is **Jacob Kohnstamm, voorzitter van het College Bescherming Persoonsgegevens**. Het publiek – honderd man sterk – maakt vanaf het begin duidelijk niet gediend te zijn van de rol die de overheid in zijn ogen speelt: die van hoeder over onze veiligheidsvrijwel altijd ten koste van de vrijheden van burgers. „De overheid ziet ons als terroristen”, roept er een. „Ze gaat er vanuit dat er geen burger is die deugt”, beaamt een ander.

Europarlementariër **Kathalijne Buitenweg** van GroenLinks lijkt in deze omgeving een thuiswedstrijd te spelen. Haar opmerkingen oogsten louter bijval, zoals bijvoorbeeld over de bewaarplicht van verkeersgegevens van meer dan 450 miljoen Europese burgers. „Pure geldverspilling en symboolwetgeving”, noemt ze dat. „Onderzoek heeft uitgewezen dat het langer dan drie maanden opslaan van die gegevens geen enkele zin heeft.”

Oud-officier van justitie en bijna VVD-Kamerlid **Fred Teeven** en CDA-Kamerlid **Sybrand van Haersma Buma** 'preken' deze avond duidelijk 'niet voor eigen parochie'. Hun bijdragen worden veelal weggehoond. Hun boodschap is dan ook niet populair bij het Balie-publiek.

Teeven opent met de opmerking dat de overheidsmaatregelen op het gebied van veiligheid „volstrekt niet te ver gegaan zijn” en „soms niet ver genoeg gaan”. Van Haersma Buma ziet ze als „herstel van de balans”. Hij geeft het voorbeeld van een winkelierster uit Utrecht die haar nering er bijna aangegeven had vanwege de vele overvallen, maar dankzij cameratoezicht met gezichtsherkenning weer plezier heeft in haar werk.

Teeven bezweert dat politie en justitie in de praktijk ondanks hun sterk uitgebreide bevoegdheden zeer omzichtig te werk gaan als het gaat om privacy van burgers. Alleen op het punt van de notificatieplicht wil hij best toegeven dat er wat te verbeteren valt. Wie zonder het zelf te weten voorwerp is geweest van opsporingsonderzoek maar onschuldig blijkt te zijn, dient daarvan op de hoogte

te worden gesteld, vindt ook het aanstaande VVD-Kamerlid. „Maar het is de schuld van de bureaucratie dat de notificatieplicht niet altijd wordt nageleefd. Wij worden immers geconfronteerd met duizenden formulieren die eerst ingevuld moeten worden. Die tijd kunnen we beter aan andere zaken besteden.”

Van Haersma Buma plaatst nog een kanttekening bij de notificatieplicht. „Het gaat hierbij vaak om mensen tegen wie het bewijs net niet rond te krijgen is. Dan lijkt het me verkeerd om zo iemand in te lichten, want dan weet je zeker dat het ook in de toekomst nooit meer zal lukken.” Maar Buitenweg wil er niet van weten. „Je moet niet korten op de rechten van de onterecht verdachte burger”. Wederom is applaus haar deel.

Attje Kuiken, kandidaat-Kamerlid voor de PvdA, komt er door het verbale geweld van haar tegenstrevers bijna niet aan te pas in dit politieke debat. Ze hecht weliswaar aan privacybescherming, maar weigert haar ogen te sluiten voor de keerzijde van de medaille. „Er bestaan ook zaken als kindermishandeling en fraude. Die moeten ook opgespoord kunnen worden.”

Voorafgaand aan de politieke discussie heeft een deskundigenpanel zijn licht al laten schijnen over de verhouding tussen veiligheid en privacy. Een vertegenwoordiger van politie of justitie ontbreekt in het panel om het veiligheidsstandpunt te verdedigen.

Jacob Kohnstamm, voorzitter van het CBP, zegt niet blind te zijn voor de dreiging van terrorisme („Ook ik wil niet in de metro worden opgeblazen”), maar verwijt de politiek niettemin dat ze te weinig tegengas geeft in de hype rond veiligheid. „Wanneer er wat misgaat of dreigt te gaan, zal een minister niet gauw de hand in eigen boezem steken, maar meteen roepen om nieuwe bevoegdheden. De politiek gaat daar te gemakkelijk in mee. Bewindslieden zouden eens wat vaker eerst tot tien moeten tellen voordat ze om nog meer bevoegdheden vragen.”

Kohnstamm vindt dat van een groot aantal recent aangenomen wetten in de strijd tegen terrorisme nut en noodzaak niet zijn aangetoond. „De privacy is absoluut in het geding. Alles wat technisch mogelijk is, moet maar kunnen. We komen zo in een controle-samenleving terecht. “ Hij hoopt dat het tij nog gekeerd kan worden en dat de balans tussen mensenrechten en overheidsbevoegdheden hersteld wordt.

Beate Roessler, hoofddocent ethiek aan de Universiteit van Amsterdam, gelooft niet dat de overheid een „boze macht” is. „Ik denk dat we eerder te maken hebben met almaar toenemende bureaucratie, waarbij steeds meer gegevens worden verzameld over burgers die misbruikt kunnen worden. En dat is eigenlijk nog veel erger. Zo verliest de burger het vertrouwen in de overheid.”

Simon Hania noemt het essentieel dat de burger vertrouwen blijft houden in wat de overheid doet. Maar de directeur techniek en ontwikkeling van het internetbedrijf XS4ALL heeft zo zijn twijfels. „Internetproviders zijn verlengstuk geworden van de overheid. Wij worden soms gedwongen internettaps te plaatsen. Maar of die enig effect sorteren weten we niet. Hoeveel misdrijven zijn erdoor opgelost?” Hania pleit daarom voor tijdelijkheid van de anti-terrorisemaatregelen. „Het is belangrijk om te evalueren of ze nog langer nodig zijn.”

In een gesproken column stelt **Bert Jacobs**, hoogleraar computerbeveiliging aan de Radboud Universiteit van Nijmegen, deze avond vast dat het principe van ‘select before you collect’ steeds vaker wordt omgedraaid, zoals bij het bewaren van telecommunicatiegegevens van meer dan 450 miljoen burgers in Europa. „De aanslagen van 11 september 2001 hebben laten zien dat je terroristen ook kunt pakken door eerst te selecteren voordat je gegevens verzamelt. De daders van die aanslagen waren vooraf al in beeld. Zet die middelen dus alleen in tegen de *bad guys*.”